

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

1.ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

- **Πολίτευμα:** βασιλεία
- Τα παράλια της Μακεδονίας είχαν αποικιστεί από τους νότιους Έλληνες, οι οποίοι ανέπτυξαν εμπορικές σχέσεις με τους κατοίκους στο βόρειο τμήμα της χώρας
- Οι Μακεδόνες διέθεταν **πολεμική πείρα**, καθώς απέκρουαν συχνά τις επιθέσεις Ιλλυρίων και Παϊόνων
- Στους Περσικούς Πολέμους οι Αθηναίοι, για να ναυπηγήσουν το στόλο τους, εισάγουν ξυλεία από τη Μακεδονία
- **Αλέξανδρος Α΄:**
 - αναδιοργανώνει το κράτος
 - λαμβάνει μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες
 - ανακοινώνει στους Έλληνες την παραμονή της μάχης των Πλαταιών την απόφαση του Μαρδονίου για σύγκρουση
 - οργανώνει πεζικό και ιππικό Μακεδόνων
 - διευρύνει τα όρια του κράτους του
- πρωτεύουσα κράτους: **Αιγές** ως τις αρχές 4^{ου} αι., **Πέλλα** στη συνέχεια
- **Αρχέλαος:**
 - ανακτά τμήματα Μακεδονίας από Αθηναίους μετά τη Σικελική Καταστροφή
 - κατέστησε το **Δίο** θρησκευτικό και λατρευτικό κέντρο των Μακεδόνων και την αυλή του πνευματικό κέντρο της εποχής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

2.ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΕΠΕΚΤΕΙΝΕΤΑΙ

- **στόχος Φιλίππου:** αναδιοργάνωση στρατού για να:
 - i. ισχυροποιηθεί στο εσωτερικό
 - ii. αντιμετωπίσει επιδρομές βορείων γειτόνων
 - iii. καταστήσει τη Μακεδονία μεγάλη δύναμη

- Επιστρατεύει αγρότες και ποιμένες Μακεδονίας, τους οποίους εφοδίασε με ασπίδα και σάρισα
- Το ιππικό εξασκείτο στις πεδιάδες της Μακεδονίας
- Ο μακεδονικός στρατός ενισχυμένος με πολιορκητικές μηχανές και ελαφρά οπλισμένους στρατιώτες εξελίχθηκε σε πανίσχυρη δύναμη
- Εφαρμόζει **λοξή φάλαγγα** και **υποχωρητική κίνηση**
- Αντιμετωπίζει επιτυχώς Ιλλυρίους και Παίονες και αναπτύσσει καλές σχέσεις με τη Θράκη
- Παρακμή ελληνικών πόλεων νότου: ο **Ισοκράτης** απευθύνεται στο Φίλιππο και τον προτρέπει, αφού ενώσει τους Έλληνες, να στραφεί κατά των Περσών, ενώ αντίθετα ο **Δημοσθένης** με τους Φιλιππικούς του στρέφεται κατά του Φιλίππου
- Αμφικτιονικό συνέδριο: κηρύσσει πόλεμο κατά των Αμφισσέων και ορίζει το Φίλιππο αρχιστράτηγο -> Αθηναίοι και Θηβαίοι παρατάσσονται στην πεδιάδα της **Χαιρώνειας** απέναντι από τους Μακεδόνες (338π.Χ.) -> νίκη Μακεδόνων (στη μάχη διακρίνεται και ο Αλέξανδρος) -> κυριαρχία Μακεδόνων στην Ελλάδα
- **337π.Χ.: συνέδριο Κορίνθου:** αποφασίζεται από όλους τους Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων η εκστρατεία εναντίον των Περσών υπό την αρχηγία του Φιλίππου αλλά την επόμενη χρονιά ο Φίλιππος δολοφονείται και η εκστρατεία ματαιώνεται.

Ερώτηση

Ο Φίλιππος ανέθεσε στον Αριστοτέλη τη διαπαιδαγώγηση του γιου του Αλέξανδρου. Να κρίνετε την ενέργεια αυτή.

Η σάρισα ήταν αρχαίο όπλο, ένα [δόρυ](#) μεγάλου μήκους, το βασικό επιθετικό όπλο της [μακεδονικής φάλαγγας](#).

Η σάρισα ήταν κατασκευασμένη από σκληρό ξύλο [κρυνιάς](#), δέντρο που αφθονεί στα βουνά της δυτικής Μακεδονίας (της Άνω Μακεδονίας των αρχαίων). Η κρυνιά φτάνει σε μεγάλο ύψος με ευθύ κορμό, παρέχοντας έτσι δόρατα με μεγάλο μήκος, σχετικά ελαφρά, με σκληρότητα και αντοχή.

Χαρακτηριστικό της σάρισας, το οποίο κυρίως διαφοροποιούσε τη μακεδονική από τις οπλικές φάλαγγες, ήταν το μήκος της. Αρχικά περίπου 5,5 [μέτρα](#), έφτασε τον 2ο π.Χ. αιώνα τα 6,50 μέτρα. Είχε σιδερένια αιχμή και σαυρωτήρα στο αντίθετο άκρο, ως αντίβαρο και για να καρφώνεται στο έδαφος. Ο φαλαγγίτης τη χειριζόταν με τα δύο χέρια

Το τέλος του Φιλίππου:

Όσο να απλώσει ο Φίλιππος το κράτος του φτάνοντας κάποια στιγμή ως την Προποντίδα, στο Νότο οι πόλεις κράτη αιμορραγούσαν σε ατέλειωτους πολέμους. Υπέταξε τους Θράκες (342 π.Χ.) κι έδωσε τους Αθηναίους από τα παράλια. Κι έπειτα, πέρασε τον Όλυμπο παίρνοντας τη Θεσσαλία. Με συστηματικές επεμβάσεις, διέλυσε τους εναντίον του συνασπισμούς. Μετά την καθοριστική μάχη της Χαιρώνειας (στα 338 π.Χ.), αναγνωρίστηκε (στην Κόρινθο) «στρατηγός

αυτοκράτορας» του πολέμου που σχεδιαζόταν εναντίον των Περσών. Ξεκίνησαν οι ετοιμασίες για την εκστρατεία.

Στα 336 π.Χ., βρισκόταν στις Αιγές, την αρχαία μακεδονική πρωτεύουσα, γιορτάζοντας τους γάμους της κόρης του, Κλεοπάτρας, με τον βασιλιά Αλέξανδρο των Μολοσσών. Πλήθη συνέρρεαν εκεί από όλη την Ελλάδα καθώς ο γάμος πλαισιωνόταν από αγώνες και γιορτές. Επίσημοι από διάφορες πόλεις κουβαλούσαν δώρα, όχι στο νεαρό ζευγάρι των μελλοντύμων αλλά στον αναγνωρισμένο θέλοντας και μη βασιλιά, τον κραταιό Φίλιππο. Οι Αθηναίοι του έφεραν χρυσό στεφάνι και όρκους πίστης, σίγουρα ψεύτικους, σίγουρα μη έχοντας άλλη επιλογή. Ο Φίλιππος είχε επιβάλει την ειρήνη στην Ελλάδα, ετοιμαζόταν για τη μεγάλη εκστρατεία που θα έσβηνε την Περσία από τον χάρτη. Ήδη, ένα εκστρατευτικό σώμα βιάδιζε διερευνητικά και γινόταν δεκτό στην Ασία ως ελευθερωτής. Ήταν ο βασιλιάς της μόνης μεγάλης ελληνικής δύναμης του καιρού του και όλα γι' αυτόν ήταν υπέροχα.

Την ημέρα της τελετής, οργανώθηκε μεγάλη πομπή. Μπροστά κουβαλούσαν τα αγάλματα των δώδεκα θεών του Ολύμπου. Πίσω τους, μεταφερόταν το άγαλμα του Φίλιππου. Ο ίδιος ο Φίλιππος προχωρούσε επικεφαλής της φρουράς του, έχοντας δεξιά κι αριστερά του τους δυο Αλέξανδρους: Τον γιο του και τον γαμπρό του. Ο λαός επευφημούσε. Ο «βασιλικός εταίρος», Πανσανίας, ξεπετάχτηκε μπροστά με γυμνό μαχαίρι. Ο Φίλιππος έπεσε νεκρός. Ο δολοφόνος εκτελέστηκε επιτόπου. «Για να μη γίνει ανάκριση», είπαν κάποιοι.

Δάκτυλος των Περσών; Ενέργεια των οπαδών του παραμερισμένου γιου του Περδίκκα Γ' που πια δεν ήταν ανήλικος; Συνωμοσία της Κλεοπάτρας; Του Αλέξανδρου; Απλή εκδίκηση, επειδή ο δολοφόνος δεν είχε δικαιωθεί σε κάποια του διαμάχη; Όλα ειπώθηκαν, δεν αποδείχτηκε τίποτα. Το βέβαιο είναι ότι με τον θάνατό του έμεινε ανεκπλήρωτη η πολιτική ένωση των Ελλήνων που ήδη είχαν «ενωθεί» στρατιωτικά υπό τα όπλα του. Και το επίσης βέβαιο είναι ότι αυτοστιγμεί αποδείχθηκε ότι τα δώρα, οι μεγαλοστομίες και οι τιμές δεν έκρυβαν κόκκο ειλικρίνειας. Ο Αλέξανδρος αναγορεύτηκε βασιλιάς επιτόπου, μήπως και μπορέσει να προλάβει τα χειρότερα. Αποδείχτηκε ότι μπορούσε.

Κωνσταντίνος Καβάφης «Στα 200 π.Χ.»

«Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων—»

Μπορούμε κάλλιστα να φαντασθούμε
πως θ' αδιαφόρησαν παντάπασι στην Σπάρτη
για την επιγραφήν αυτή. «Πλην Λακεδαιμονίων»,
μα φυσικά. Δεν ήσαν οι Σπαρτιάται
για να τους οδηγούν και για να τους προστάζουν
σαν πολυτίμους υπηρέτας. Άλλωστε
μια πανελλήνια εκστρατεία χωρίς
Σπαρτιάτη βασιλέα γι' αρχηγό
δεν θα τους φαίνονταν πολλής περιωπής.
Α βεβαιότατα «πλην Λακεδαιμονίων».

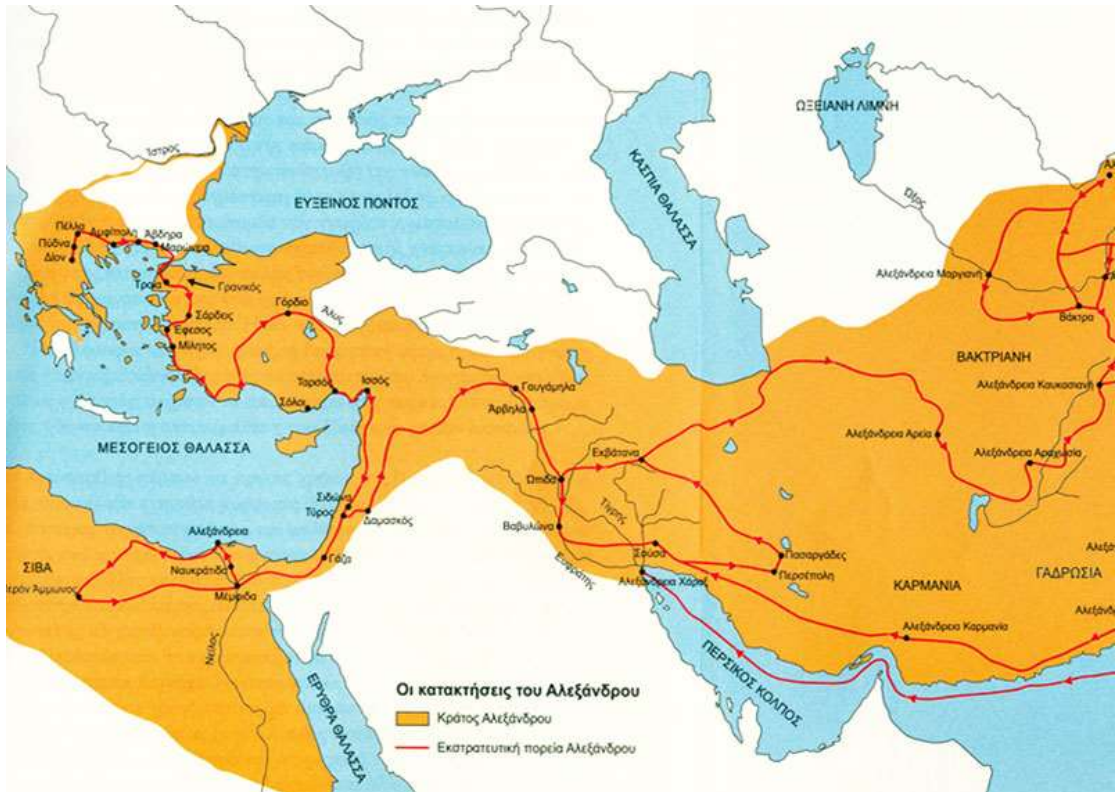
Είναι κι αυτή μια στάσις. Νοιώθεται.

Έτσι, πλην Λακεδαιμονίων στον Γρανικό·
και στην Ισσό μετά· και στην τελειωτική
την μάχη, όπου εσαρώθη ο φοβερός στρατός
που στ' Άρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι·
που απ' τ' Άρβηλα ξεκίνησε για νίκη, κ' εσαρώθη.

Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία,
την νικηφόρα, την περιλάμπρη,
την περιλάλητη, την δοξασμένη
ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά,
την απaráμιλλη: βγήκαμ' εμείς·
ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς,
οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι
επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας,
κ' οι εν Μηδία, κ' οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι.
Με τες εκτεταμένες επικράτειες,
με την ποικίλη δράσι των στοχαστικών προσαρμογών.
Και την Κοινήν Ελληνική Λαλιά
ώς μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ώς τους Ινδούς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!

5.1. Μια λαμπερή αστραπή

Το 334 ο Αλέξανδρος, επικεφαλής περίπου 30.000 πεζών, 5.000 ιππέων και 180 πλοίων, πέρασε στην Ασία. Με τις διακηρύξεις και τις ενέργειές του κατέστησε από την αρχή σαφές ότι πρόθεση του ήταν να ζήσει (και να πεθάνει) ανάμεσα στην ιστορία και τον θρύλο - πλησιέστερα ίσως στον θρύλο. Παρουσίασε τις πολεμικές επιχειρήσεις του ως εκδίκηση για όσα είχαν υποστεί οι Έλληνες από τους Πέρσες, αλλά και ως επανάληψη όσων λαμπρών κατορθωμάτων είχαν επιτύχει οι Αχαιοί εναντίον των Τρώων. Εκτός από τους Περσικούς Πολέμους και τον Τρωικό Πόλεμο, εμπνεύστηκε από το τόλμημα των Μυρίων εναντίον του μεγάλου βασιλιά και από το εγχείρημα του Αγησίλαου να απελευθερώσει τους Έλληνες της Ασίας. Ο Αλέξανδρος έδειχνε να πιστεύει ότι η σύγκρουση με την Περσική Αυτοκρατορία είχε μακρά ιστορία, που την καθόριζε και την καθοδηγούσε. Επιπλέον, ότι θα έδινε διέξοδο στα προβλήματα του ελληνικού κόσμου και ότι θα επιβεβαίωνε εμπράκτως την ηγετική του θέση. Στον στρατό του συμμετείχαν άλλωστε πολλές χιλιάδες οπλίτες από πολλές ελληνικές πόλεις καθώς και μισθοφόροι.

Διαβαίνοντας τον Ελλήσποντο, ο Αλέξανδρος ακολουθούσε την αντίστροφη πορεία από αυτή του Ξέρξη. Εφόσον ο Πέρσης βασιλιάς είχε αποτύχει να ενώσει την Ασία με την Ευρώπη, απέμενε σε αυτόν να επιτύχει την ένωση της Ευρώπης με την Ασία. Με μια συμβολική χειρονομία πρόσφερε θυσία στον τάφο του Πρωτεσίλαου, του Αχαιού που σκοτώθηκε πατώντας πρώτος το έδαφος της Τροίας, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την τελική νίκη. Στη συνέχεια στεφάνωσε τον τάφο του Αχιλλέα, ενώ ο επιστήθιος φίλος του Ηφαιστίων στεφάνωνε τον τάφο του Πατρόκλου. Στο προσκέφαλό του, σύμφωνα με την παράδοση, είχε πάντοτε, μαζί με το εγχειρίδιό του, την *Ιλιάδα*, διορθωμένη από το χέρι του δασκάλου του Αριστοτέλη. Είναι προφανές ότι επιθυμούσε όχι μόνο να θριαμβεύσει, αλλά και να δοξαστεί όπως ο Αχιλλέας. Στην αυλή του περιέλαβε για τον σκοπό αυτό τον έμπειρο ιστορικό Καλλισθένη, ανεψιό και συνεργάτη του Αριστοτέλη. Ανέθεσε επίσης σε ειδικούς τη σύνταξη καθημερινών αναφορών (*έφημερίδων*) για την πρόοδο της εκστρατείας του.

Την εξιστόρηση των στρατιωτικών επιτευγμάτων του Αλεξάνδρου ανέλαβαν να αφηγηθούν και άλλοι συγγραφείς, σύγχρονοί του και μεταγενέστεροι. Από νωρίς η ιστορία εμπλουτίστηκε με πλήθος μυθικά στοιχεία, όπως απαιτούσαν τα ιστοριογραφικά ήθη της εποχής και το ακόρεστο αναγνωστικό κοινό. Ήδη από την αρχαιότητα, οι αντιφάσεις και οι αντιγνώμεις ήταν τέτοιες που δύσκολα μπορούσε κανείς να διακρίνει τα πραγματικά γεγονότα από τη φαντασία. Τον 2ο μεταχριστιανικό αιώνα τη διάκριση αυτή επιχείρησε ο Αρριανός, ένας ανώτατος αξιωματούχος της ρωμαϊκής διοίκησης με καλή φιλοσοφική κατάρτιση. Από το υλικό που είχε στη διάθεσή του επέλεξε κυρίως τις μαρτυρίες δύο συμπολεμιστών του Αλεξάνδρου, του Αριστόβουλου και του Πτολεμαίου, γιου του Λάγου. (Ο τελευταίος είχε συνθέσει την αφήγησή του όταν ήταν πλέον και ο ίδιος βασιλιάς.) Τόσο επιτυχές θεωρήθηκε το έργο του Αρριανού, ώστε επισκίασε όλες τις προγενέστερες ιστορίες.

Καθώς ο Αλέξανδρος περνούσε με τον στρατό του στην Ασία, στρατηγός της Ευρώπης αναλάμβανε στη θέση του ο Αντίπατρος, αριστοκράτης και παλαιός συμπολεμιστής του Φιλίππου. Στα καθήκοντά του περιλαμβανόταν η διοίκηση της Μακεδονίας, η διαφύλαξη των συνόρων της και η επιτήρηση των Ελλήνων. Δεν υπήρχε αμφιβολία ότι πολλές πόλεις, πρώτες και καλύτερες η Σπάρτη και η Αθήνα, ανέμεναν την κατάλληλη ευκαιρία για να διεκδικήσουν την ελευθερία τους.

Οι Πέρσες δεν αιφνιδιάστηκαν με την έλευση του Αλεξάνδρου. Ήδη από την εποχή του Φιλίππου αντιμετώπιζαν τους εισβολείς σε περσικό έδαφος. Άλλωστε, η διάβαση στην Ασία ενός τόσο μεγάλου πλήθους ανδρών δεν ήταν δυνατόν να περάσει απαρατήρητη. Άφησαν ωστόσο τον εχθρό να περάσει τον Ελλήσποντο ανενόχλητος. Στην Περσία η συγκέντρωση ενός μεγάλου στρατού ήταν πάντα πιο χρονοβόρα από ό,τι στον ελληνικό κόσμο. Επιπλέον, η επιλογή της ορθής αμυντικής στρατηγικής αποδεικνυόταν υπόθεση δυσχερής.

Οι στρατηγοί των Περσών που είχαν αναλάβει να αντιμετωπίσουν την κατάσταση ήταν πολλοί. Ανάμεσά τους βρισκόνταν και συγγενείς του μεγάλου βασιλιά. Το ιππικό που συγκέντρωσαν

υπερείχε αριθμητικά από αυτό του Αλεξάνδρου - μολονότι το πεζικό ενδέχεται να ήταν μικρότερο. (Όπως συνήθως, στα αριθμητικά δεδομένα οι πηγές δεν έχουν μεγάλη αξιοπιστία ούτε συνέπεια μεταξύ τους.) Με την πλευρά των Περσών μάχονταν επίσης πολλοί Έλληνες μισθοφόροι, αρκετοί από αυτούς Αθηναίοι. Στο συμβούλιο των Περσών αρχηγών πήρε μέρος και ο Μέμνων ο Ρόδιος.

Ο Μέμνων ήταν ο κατάλληλος άνθρωπος για να συμβουλευσει τους Πέρσες. Κατείχε υψηλό αξίωμα στην αυτοκρατορία και ήταν αφοσιωμένος στον Δαρείο. Επιπλέον, ήταν παντρεμένος με τη Βαρσίνη, κόρη του σατράπη Αρτάβαζου. Γνώριζε καλά τους Μακεδόνες, έχοντας θητεύσει στην αυλή του Φιλίππου. Δύο χρόνια νωρίτερα είχε τρομοκρατήσει τον μακεδονικό στρατό, που πολεμούσε κάτω από τις διαταγές του στρατηγού Παρμενίωνα. Αντιλαμβανόμενος τη νέα κατάσταση, ήταν της γνώμης να μην αναμετρηθούν οι Πέρσες κατά μέτωπο με τον Αλέξανδρο, αλλά να υποχωρούν, πυρπολώνοντας τα χωράφια από τα οποία θα μπορούσε να ανεφοδιαστεί ένας τόσο μεγάλος στρατός σε εχθρικό έδαφος. Η γνώμη του απορρίφθηκε, διότι οι στρατηγοί δεν ήταν διατεθειμένοι να καταστρέψουν περσική γη. Θεώρησαν άλλωστε ανάξιο από μέρους τους να αποφύγουν τη μάχη. Παρέταξαν λοιπόν τις δυνάμεις τους στις όχθες του ποταμού Γρανικού. Στην άλλη όχθη βρέθηκε σύντομα ο στρατός του Αλεξάνδρου.

Ο Αλέξανδρος ετοιμάστηκε για μάχη, αναθέτοντας την αριστερή πτέρυγα στον Παρμενίωνα και οδηγώντας ο ίδιος από τα δεξιά τους καλύτερους ιππείς. Αντί να περιμένει την κατάλληλη στιγμή για να διαβεί τον ποταμό, ξεκίνησε απροσδόκητα και παράτολμα την επίθεση, με τους εχθρούς τοποθετημένους σε υψηλότερη και πλεονεκτικότερη θέση. Οι Πέρσες από την πλευρά τους, αντί να εμποδίσουν τη διάβαση του ποταμού με το πεζικό τους, προτίμησαν να αμυνθούν με το ιππικό, που αποδείχθηκε κατώτερο από τις περιστάσεις και κατατροπώθηκε. Στο πεδίο της μάχης έπεσαν και πολλοί Πέρσες στρατηγοί. Ανενόχλητος πλέον, ο Αλέξανδρος στράφηκε με το ιππικό του εναντίον των πεζών Ελλήνων μισθοφόρων, που τον πολέμησαν με γενναιότητα. Σκότωσε τους περισσότερους και, όσους αιχμαλώτισε, τους έστειλε στη Μακεδονία για να εργαστούν ως δούλοι στις σκληρότερες συνθήκες.

Για να τιμήσει τους νεκρούς Μακεδόνες, ο Αλέξανδρος διέταξε να στηθούν χάλκινα αγάλματά τους, φτιαγμένα από τον γλύπτη Λύσιππο, τον μόνο που είχε το δικαίωμα να φιλοτεχνεί τις δικές του προτομές. Τριακόσιες περσικές πανοπλίες ή ασπίδες τις έστειλε στην Αθήνα να αφιερωθούν στη θεά. Τα λάφυρα συνοδεύονταν από επιγραφή: «Ο Αλέξανδρος γιος του Φιλίππου και οι Έλληνες, εκτός από τους Λακεδαιμόνιους, από τους βαρβάρους που κατοικούν στην Ασία [αφιέρωσαν].» Ήθελε με τον τρόπο αυτό να κολακέψει τους Έλληνες, και μάλιστα τους Αθηναίους, δείχνοντας την περιφρόνησή του προς τους Σπαρτιάτες. Αλλά οι Λακεδαιμόνιοι μάλλον εξέλαβαν την αποστροφή ως διάκριση. Μόνοι αυτοί από τους Έλληνες είχαν αρνηθεί να υποταχθούν.

Μετά τη μάχη στον Γρανικό ποταμό ο Αλέξανδρος γνώρισε πολλές ακόμη επιτυχίες. Οι Σάρδεις, η παλαιά πρωτεύουσα της Λυδίας, παραδόθηκε. Παρομοίως αρκετές ελληνικές πόλεις τον υποδέχθηκαν ως απελευθερωτή. Μπορεί να μην απαλλάσσονταν από τους φόρους, αλλά αποκαθιστούσαν τα δημοκρατικά τους πολιτεύματα - όποιο νόημα και αν είχε η πολιτειακή αυτή μεταβολή με την κηδεμονία ενός πανίσχυρου στρατού. Η Μίλητος, πάντως, στην οποία συγκεντρώθηκαν περσικές δυνάμεις, αντιστάθηκε και υποχρέωσε τον Αλέξανδρο να την κατακτήσει με κόπο και βία. Ο Αλέξανδρος κατέκτησε επίσης την Αλικαρνασσό, με δύσκολη και αιματηρή πολιορκία, και άλλες πόλεις, κατασκευάζοντας πολιορκητικές μηχανές. Θεωρώντας ότι τα πάντα πλέον θα κρίνονταν στην ξηρά, διέλυσε το ναυτικό του, το οποίο μετά βίας άλλωστε μπορούσε να συντηρήσει. Αναζήτησε ωστόσο ενισχύσεις ανδρών από τη Μακεδονία, την Πελοπόννησο και από όπου αλλού ήταν εφικτό.

Πίσω από τις πόλεις που αντιστέκονταν στον Αλέξανδρο βρισκόταν συχνά ο Μέμνων, τον οποίο ο Δαρείος Γ' είχε πλέον διορίσει γενικό στρατηγό του πολέμου. Ο Μέμνων ακολουθούσε πάντα την ίδια στρατηγική. Σημασία για αυτόν δεν είχε πόσες πόλεις μπορούσε να κατακτήσει ο Αλέξανδρος, αλλά με ποιες θυσίες γινόταν η προέλασή του. Περνώντας στην αντεπίθεση, ανακατέλαβε για λογαριασμό της Περσίας τη Χίο και τη Λέσβο. Ύστερα άρχισε να δέχεται πρέσβεις από τα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων. Οι προϋποθέσεις ήταν πλέον κατάλληλες για την εφαρμογή μιας τακτικής δοκιμασμένης στο παρελθόν. Με άφθονα χρήματα στη διάθεσή του, ο Μέμνων ετοιμαζόταν να μεταφέρει τον πόλεμο στην Ελλάδα, ξεσηκώνοντας όσους μπορούσε. Αρρώστησε όμως και πέθανε. Η ευθύνη του πολέμου πέρασε έτσι και πάλι στους Πέρσες στρατηγούς, που αποφάσισαν να αναμετρηθούν με τους εισβολείς σε ανοιχτή μάχη. Οι καθυστερήσεις του Αλεξάνδρου τούς έδιναν την εντύπωση ότι απέφευγε τη σύγκρουση με τις κύριες δυνάμεις τους. Είχαν άλλωστε συγκεντρώσει έναν πραγματικά πολύ μεγάλο και ισχυρό στρατό. Οι πηγές κάνουν λόγο ακόμη και για 600.000 άνδρες, μια υπόθεση που ξεπερνά κάθε

φαντασία. (Το πιθανότερο είναι ότι ακόμη και ο Αλέξανδρος δεν έμαθε ποτέ την πραγματική αριθμητική δύναμη των αντιπάλων του.)

Όταν πέθανε ο Μέμνων, η γυναίκα του Βαρσίνη έπεσε στα χέρια των Μακεδόνων. Από τις αιχμάλωτες ο Αλέξανδρος επέλεξε αυτή ως ερωμένη, για την καταγωγή της, την ελληνική της μόρφωση και την ομορφιά της. Με την πρώην σύζυγο του μεγάλου του αντιπάλου απέκτησε έτσι έναν γιο, τον μοναδικό που πρόλαβε να γνωρίσει στη διάρκεια της ζωής του.

Το 333 ο Δαρείος επέλεξε να κινηθεί αυτοπροσώπως εναντίον των εχθρών του. Επειγόμενος να δώσει τέλος στην εισβολή, εγκατέλειψε το ανοιχτό πεδίο, όπου θα μπορούσε να αναπτύξει τις πολυπληθείς του δυνάμεις, και αναζήτησε τον Αλέξανδρο στα σχετικώς στενά περάσματα της Ισσοῦ. Όταν ήρθε η ώρα, έλαβε θέση με το άρμα του στο κέντρο, όπως προβλεπόταν για τους Πέρσες βασιλείς. Τα περσικά βέλη που εκτοξεύτηκαν ήταν τόσο πυκνά ώστε συμπλέκονταν μεταξύ τους, ενώ από τους αλαλαγμούς των στρατιωτών αντιλάλησαν τα βουνά. Η σύγκρουση ήταν σφοδρότατη και στην αρχή αμφίροπη. Ο Αλέξανδρος ωστόσο, που όρμησε, όπως συνήθιζε, αιφνιδιαστικά από τα δεξιά, έβαλε στόχο τον ίδιο τον μεγάλο βασιλιά. Μολονότι οι Έλληνες μισθοφόροι που μάχονταν από την πλευρά των Περσών σημείωναν επιτυχίες, ο Δαρείος, μπροστά στην ορμή του μακεδονικού ιππικού, πανικοβλήθηκε και υποχώρησε. Εγκατέλειψε το άρμα του, πέταξε τα βασιλικά όπλα και τον μανδύα και έσπευσε να σωθεί έφιππος. Η αναχώρησή του προκάλεσε σύγχυση στο περσικό στράτευμα και η άτακτη υποχώρηση κατέληξε σε σφαγή. Άφθονο περσικό χρυσάφι και ασήμι πέρασαν στα χέρια των νικητών, ενώ η μητέρα του Δαρείου, η πανέμορφη αδελφή και σύζυγός του, οι θυγατέρες του καθώς και γυναίκες των στρατηγών του, που συνόδευαν, σύμφωνα με το έθιμο, τον στρατό, ατιμάστηκαν. Όταν ο Αλέξανδρος πληροφορήθηκε τη σύλληψη της οικογένειας του Δαρείου, φέρθηκε στις γυναίκες με μεγαλοψυχία και τους απέδωσε όσες βασιλικές τιμές επέτρεπαν οι περιστάσεις της αιχμαλωσίας - μολονότι τελικώς η σύζυγος του Δαρείου πέθανε εγκυμονούσα. Έχοντας επιτύχει συντριπτική νίκη στην Ισσό, ο Αλέξανδρος απέρριψε τις συμβιβαστικές προτάσεις του Δαρείου, που του παραχωρούσε μεγάλο μέρος του βασιλείου του, και οδήγησε τον στρατό του προς την Αίγυπτο, μέσα από τη Συρία και την Παλαιστίνη. Στο πέρασμά του έβρισκε τις πύλες των περισσότερων πόλεων ανοιχτές και τους κατοίκους έτοιμους να παραδοθούν. Η κύρια αντίσταση προήλθε από την ισχυρή Τύρο, που αποφάσισε να παραμείνει πιστή στον Δαρείο. Οι κάτοικοι της πόλης είχαν την ελπίδα ότι θα τους προστάτευαν τα ισχυρά της τείχη και, επιπλέον, ότι θα έδιναν τον απαιτούμενο χρόνο στον Δαρείο να συγκεντρώσει πάλι έναν νέο και ισχυρό στρατό. Η πολιορκία της Τύρου κράτησε σχεδόν επτά μήνες, κατά τους οποίους κάθε πλευρά επέδειξε όχι μόνο τον ζήλο της αλλά και την επινοητικότητα της. Για να αντιμετωπίσει μια πόλη κτισμένη πάνω σε νησί, με ισχυρή οχύρωση και ναυτικό, ο Αλέξανδρος διέταξε την κατασκευή μεγάλου προχώματος, ώστε να επιτεθεί από τη θάλασσα. Χρησιμοποίησε πολιορκητικούς πύργους, οξυβελείς και πετροβόλα όπλα που εκτόξευαν πελώριους λίθους και καταπονούσαν τα τείχη. Οι Τύριοι, από την πλευρά τους, αξιοποίησαν καταπέλτες, πυρφόρους και τεχνάσματα κάθε λογής. Έριχναν στους πολιορκητές πυρακτωμένη άμμο που εισχωρούσε στην πανοπλία τους και τους επιτίθονταν με γάντζους και σιδερένιες αρπάγες. Όταν πλέον τα τείχη της Τύρου είχαν μισογκρεμιστεί, ο ίδιος ο Αλέξανδρος τέθηκε επικεφαλής στρατιωτών που πέρασαν μέσα στην πόλη με ξύλινη γέφυρα και την κατέλαβαν. Κατά την πολιορκία είχαν σκοτωθεί περίπου 8.000 Τύριοι και 400 Μακεδόνες. Τα αντίποινα για τις απώλειες και την καθυστέρηση ήταν αμείλικτα. Όσοι μαχητές παρέμειναν ζωντανοί θανατώθηκαν. Περισσότεροι από 2.000 νέοι κρεμάστηκαν κατά μήκος της ακτής, και οι χιλιάδες άμαχοι εξανδραποδίστηκαν. Η έρημη πλέον πόλη παραδόθηκε σε νέους κατοίκους. Στη συνέχεια πολιορκήθηκε και κατακτήθηκε η Γάζα μέσα σε δύο μήνες. Οι μαχητές σκοτώθηκαν όλοι, ενώ οι γυναίκες και τα παιδιά, όπως και στην Τύρο, υποδουλώθηκαν. Ο δρόμος ήταν πλέον ανοιχτός για την Αίγυπτο.

Οδεύοντας από την Τύρο προς τη Γάζα, ο Αλέξανδρος διέσχισε με τον στρατό του την Παλαιστίνη, αλλά δεν μπήκε στον κόπο να επισκεφθεί την Ιερουσαλήμ. Κανένας Έλληνας ιστορικός άλλωστε δεν σχολίασε την κατάκτηση του μικρού ιουδαϊκού λαού. Οι Ιουδαίοι είχαν καλές σχέσεις με τους Πέρσες από την εποχή του Κύρου και του Δαρείου Α', αλλά δεν ήταν σε θέση να αντισταθούν στον Αλέξανδρο. Ήλπιζαν, προφανώς, ότι ο νέος κατακτητής θα ανεχόταν, όπως οι Πέρσες, τις θρησκευτικές τους ιδιαιτερότητες και ότι θα τους επέτρεπε να συνεχίσουν να ζουν σύμφωνα με τους νόμους τους. Τους έκανε ωστόσο τρομερή αίσθηση η ορμή του βασιλιά και η ταχύτητα με την οποία κατακτούσε την Περσική Αυτοκρατορία. Οι εντυπώσεις τους αποτυπώθηκαν χρόνια αργότερα στην λεγόμενη προφητεία του Δανιήλ. Ο συγγραφέας της φαντάστηκε τον Αλέξανδρο ως τράγο με ένα εντυπωσιακό κέρατο ανάμεσα στα μάτια, ο οποίος ερχόταν από τη Δύση και έτρεχε πάνω στη γη, χωρίς να αγγίζει το έδαφος.

Τον Δαρείο τον φαντάστηκε ως κριάρι με δύο κέρατα. Εξαγριωμένος ο τράγος έτρεξε με όλη του την ορμή εναντίον του κριαριού και του συνέτριψε τα κέρατα. Το κριάρι δεν είχε τη δύναμη να αντισταθεί, και έτσι ο τράγος το έριξε στη γη και το καταπάτησε.

Πράγματι, η κυριαρχία του Αλεξάνδρου στην Ανατολή δεν έδειχνε να αλλάζει πολλά στις συνήθειες των Ιουδαίων, ούτε και των άλλων κατακτημένων λαών. Κανένας ωστόσο δεν μπορούσε εκείνη τη στιγμή να προβλέψει τις συνέπειες που θα είχε για τους Ιουδαίους η μετάβαση από την περσική οικουμένη, που μιλούσε αραμαϊκά, στη νέα οικουμένη, που επρόκειτο να μιλήσει ελληνικά.

Ο Πέρσης σατράπης παρέδωσε το 331 την Αίγυπτο χωρίς μάχη. Δεν διέθετε ικανό στρατό για να αμυνθεί και δεν μπορούσε να βασιστεί στη συνδρομή των Αιγυπτίων. Οι Αιγύπτιοι δεν είχαν αποδεχθεί ποτέ την περσική κυριαρχία και μέμφονταν τους Πέρσες για ασέβεια προς τα ιερά τους. Στις συχνές τους εξεγέρσεις είχαν ανακτήσει πολλές φορές την ανεξαρτησία τους. Η έλευση των νέων κατακτητών ενδέχεται να τους δημιούργησε προσδοκίες για καλύτερη μεταχείριση.

Για να εδραιώσει την κυριαρχία του στη γη του Νείλου, ο Αλέξανδρος επέδειξε σεβασμό προς τον Άπη, την Ίσιδα και τις άλλες αιγυπτιακές θεότητες. Φρόντισε επίσης να διαμοιραστεί η εξουσία σε πολλούς άνδρες, ώστε να μη βρίσκεται συγκεντρωμένη στα χέρια ενός στρατηγού. Σημαντικότερη αποδείχθηκε ωστόσο μια άλλη πρωτοβουλία του: Έβαλε τα θεμέλια μιας νέας παραθαλάσσιας πόλης, που θα ονομαζόταν Αλεξάνδρεια - και έμελλε να καταστεί η επιφανέστερη από όλες τις Αλεξάνδρειες που επρόκειτο να ιδρύσει. Ο σχεδιασμός της πόλης ανατέθηκε στον διαπρεπή αρχιτέκτονα Δεινοκράτη τον Ρόδιο. (Η πόλη αυτή προοριζόταν να πάρει τη θέση της Μέμφιδας, της παλαιάς πρωτεύουσας.)

Πριν αναχωρήσει από την Αίγυπτο, ο Αλέξανδρος επισκέφθηκε το μαντείο του Άμμωνα στη λιβυκή έρημο, σε ένα προσκύνημα που είχε συμβολικό αλλά και προσωπικό χαρακτήρα. Μετά τις μεγάλες του επιτυχίες, που άλλαζαν ήδη την όψη του κόσμου, είχε ανάγκη από θεϊκή επίτευση. Για τις συζητήσεις του με τους ιερείς του μαντείου γράφτηκαν πολλά. Το πιθανότερο είναι πάντως ότι άκουσε αυτά που λαχταρούσε. Έχοντας λάβει ενισχύσεις από τον Αντίπατρο και αφού δέχτηκε αντιπροσωπείες από τις ελληνικές πόλεις, επέστρεψε στη Συρία. Την ίδια πάντα χρονιά, το 331, διέσχισε με τον στρατό του τον Ευφράτη και πορεύτηκε για να συναντήσει τον Δαρείο.

Ο Δαρείος γνώριζε πλέον ότι το μέλλον ολόκληρης της Ασίας θα κρινόταν ουσιαστικώς από μια τελική αναμέτρηση. Στο διάστημα που είχε μεσολαβήσει από τη μάχη στην Ισσό κατάφερε να συγκεντρώσει ακόμη μεγαλύτερο στρατό, αξιοποιώντας κυρίως τις ανατολικές επαρχίες του βασιλείου του. Ο αριθμός των ανδρών του δεν ήταν δυνατόν να υπολογιστεί ούτε από τους επιτελείς του. Οι ιστορικοί κατέφυγαν έτσι σε υποθέσεις που δεν έχουν καμία σχεδόν αξία. Αποδίδουν ωστόσο με ακρίβεια την αίσθηση που προκάλεσε η γενική αυτή κινητοποίηση. Αυτοί που αντίκρισαν τον περσικό στρατό έκαναν λόγο για 1.000.000 ή και περισσότερους άνδρες. Επιπλέον, για λίγους πολεμικούς ελέφαντες και αρκετά δρεπανηφόρα άρματα. Ο μεγάλος αυτός στρατός δεν είχε πάντως ιδιαίτερη συνοχή. Ήταν οργανωμένος, όπως πάντα, σε σατραπείες και μιλούσε πολλές διαφορετικές γλώσσες, που έκαναν την επικοινωνία δυσχερή. Αυτή τη φορά ο Δαρείος είχε επιλέξει ένα ανοιχτό πεδίο κοντά στα Γαυγάμηλα, πλάι σε έναν παραπόταμο του Τίγρη, όπου ο στρατός του μπορούσε να αναπυχθεί και να κινηθεί με σχετική άνεση. Ο ίδιος έλαβε τη γνωστή του θέση στο κέντρο, περιστοιχισμένος όχι μόνο από τους επίλεκτους άνδρες του και την προσωπική του φρουρά, αλλά και από τους Έλληνες μισθοφόρους, τους πιο αξιόμαχους πολεμιστές που διέθετε.

Ο Αλέξανδρος απέρριψε τις τελευταίες δελεαστικές προτάσεις για συμφιλίωση. Αρνήθηκε να απελευθερώσει τη βασιλική οικογένεια έναντι πλούσιων λύτρων και προετοίμασε τον στρατό του για μάχη, ακολουθώντας την καθιερωμένη του τακτική. Ανέθεσε τη διοίκηση της αριστερής παράταξης στον Παρμενίωνα, ενώ ο ίδιος τοποθετήθηκε με το ιππικό στη δεξιά πλευρά. Επέλεξε ωστόσο να εισαγάγει πολλές καινοτομίες, αναγκαίες για την αντιμετώπιση ενός τόσο πολυάριθμου στρατού. Διέθετε μόλις 40.000 πεζούς και 7.000 ιππείς.

Στη μάχη που ακολούθησε οι Πέρσες υπερέιχαν με το μεγάλο τους πλήθος. Ο Αλέξανδρος ωστόσο, με τους καλύτερους ιππείς του, έβαλε πάλι στόχο τον Δαρείο, επιτυγχάνοντας και αυτή τη φορά να τον τρέψει σε φυγή. Η αναχώρηση του βασιλιά δημιούργησε σύγχυση και πανικό, αλλά η πτέρυγα του Παρμενίωνα δοκιμαζόταν ακόμη σκληρά. Στις ιππομαχίες που ακολούθησαν σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν αρκετοί επίλεκτοι Μακεδόνες, αλλά τελικά οι άνδρες του Αλεξάνδρου υπερίσχυσαν. Όπως συνέβαινε σε τέτοιες περιπτώσεις, οι νικητές επιδόθηκαν στην εξόντωση των ηττημένων.

Η είδηση της συντριπτικής νίκης του Αλεξάνδρου έγινε δεκτή στην Ελλάδα με ανάμεικτα συναισθήματα. Πολλοί ήταν εκείνοι που θεώρησαν ότι τους δινόταν μια καλή ευκαιρία να απαλλαγούν από την κυριαρχία των Μακεδόνων. Καθώς έβλεπαν τον Αντίπατρο απασχολημένο με εξέγερση στη Θράκη και τον Αλέξανδρο υποχρεωμένο να καταδιώξει τον Δαρείο στο βάθος της Ασίας, οι Σπαρτιάτες ξεσήκωσαν τους Πελοποννήσιους και μερικούς άλλους Έλληνες. Με γενικό αρχηγό τον βασιλιά τους Άγη Γ' (338-331) και κινητοποιώντας όλες τις δυνάμεις τους (*πανδημει*), πορεύθηκαν εναντίον των Μακεδόνων. Οι Αθηναίοι, μολονότι πρόθυμοι να συνεργαστούν, κρατήθηκαν τελικώς απέξω. Ακόμη και ο Δημοσθένης τους συμβούλεψε να μην πάρουν μέρος στον νέο πόλεμο εναντίον του Αλεξάνδρου. Ο Αντίπατρος έσπευσε στην Πελοπόννησο με υπέρτερες δυνάμεις και κατάφερε, ύστερα από μακρύ αγώνα, να κυριαρχήσει και να σκοτώσει τον Άγη. Οι Σπαρτιάτες επέστρεψαν στην πόλη τους αποδεδειγμένοι και αναγκασμένοι να ζητήσουν διαπραγματεύσεις με ταπεινωτικούς όρους. Ενώ ο Δαρείος έτρεχε για τη ζωή του, ο Αλέξανδρος εισερχόταν στη Βαβυλώνα, που του παραδόθηκε με όλα της τα πλούτη. Πρώτη του ενέργεια ήταν να ανοικοδομήσει τα ιερά που, καθώς λεγόταν, είχε γκρεμίσει ο Ξέρξης. Ιδιαίτερως τίμησε τον μεγάλο θεό Μαρδούκ. Σύντομα εισήλθε και στα Σούσα. Εκεί δεν παρέλαβε μόνο τους θησαυρούς του βασιλιά αλλά και πολλά από τα λάφυρα που είχε φέρει μαζί του από την Ελλάδα ο Ξέρξης. Σύμφωνα με μια παράδοση, τις χάλκινες προτομές των τυραννοκτόνων, του Αρμόδιου και του Αριστογείτονα, τις επέστρεψε στους Αθηναίους, που τις τοποθέτησαν στον Κεραμεικό. Από τα χρήματα του περσικού θησαυροφυλακίου ένα μέρος το έστειλε στον Αντίπατρο, για να αντιμετωπίσει την εξέγερση της Σπάρτης, χωρίς να γνωρίζει την καταστολή της. Δίνοντας μια ακόμη μάχη με ισχυρές περσικές δυνάμεις, έφτασε στους Πασαργάδες, όπου εξασφάλισε και άλλο μεγάλο θησαυρό, και στην Περσέπολη, στην οποία ο Δαρείος Γ' είχε ήδη κτίσει το παλάτι του, πλάι σε αυτά του Δαρείου Α' και του Ξέρξη. Ο τάφος του παρέμενε ακόμη ημιτελής. Ο Αλέξανδρος παρέδωσε τη μεγάλη περσική πρωτεύουσα με τον αμύθητο πλούτο στους στρατιώτες του να τη λεηλατήσουν. Ο ίδιος πυρπόλησε τα ανάκτορα, που καταστράφηκαν ολοσχερώς. (Η Περσέπολη δεν ξανακτίστηκε ποτέ, αναμένοντας την αρχαιολογική σκαπάνη να επιβεβαιώσει τον πλήρη αφανισμό της.) Απέμενε να καταληφθεί η τελευταία πρωτεύουσα του περσικού βασιλείου, τα Εκβάτανα, στα οποία είχε καταφύγει ο Δαρείος, οργανώνοντας την αντίστασή του. Ο Δαρείος ωστόσο δεν πρόλαβε να αντιμετωπίσει ξανά τον Αλέξανδρο. Δολοφονήθηκε το 330 από έναν σατράπη, ο οποίος σφετερίστηκε για λογαριασμό του όση εξουσία είχε απομείνει.

Δημήτρης Ι. Κυρτάτας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

3. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

- **336 π.Χ.:** ο Αλέξανδρος μετά τη δολοφονία του πατέρα του γίνεται βασιλιάς της Μακεδονίας

- Υπήρξε μαθητής του Αριστοτέλη, λάτρης του Ομήρου και μελετούσε Πίνδαρο, Ηρόδοτο, Θουκυδίδη
- Όνειρό του: συντριβή περσικής δύναμης και διάδοση ελληνικού πνεύματος σε όλο τον κόσμο
- Στο συνέδριο Κορίνθου ονομάζεται «στρατηγός αυτοκράτορας» των Ελλήνων
- **334 π.Χ.:** ξεκινά από την Πέλλα με 40.000 άντρες, για να αντιμετωπίσει τον Πέρση βασιλιά **Δαρείο Γ΄ Κοδομανό**.
- **Μάχη στον Γρανικό Ποταμό**-> κυριαρχία στη Μ. Ασία
- **Μάχη της Ισσού** -> ο Αλέξανδρος καταλαμβάνει τη Φοινίκη, εισβάλλει στην Αίγυπτο και ιδρύει την Αλεξάνδρεια
- **Μάχη στα Γαυγάμηλα** -> συντριβή περσικού στρατού, δολοφονία Δαρείου και διάλυση περσικού κράτους -> ο Αλέξανδρος καταλαμβάνει Σούσα, Βαβυλώνα, Περσέπολη και Εκβάτανα
- αγώνες με τοπικούς πληθυσμούς ανατολικών επαρχιών περσικού κράτους (Αρεία, Βακτρία, Δραγγιανή) -> εδραιώνεται η κυριαρχία Μακεδόνων στην Περσική Αυτοκρατορία
- **326 π.Χ.:** μάχη στον **Υδάσπη** με τον Ινδό βασιλιά **Πύρο** και νίκη, κατευθύνεται προς τον Ύφαση αλλά ο στρατός αρνείται να ακολουθήσει -> επιστροφή στα Σούσα και θάνατος Αλεξάνδρου στη Βαβυλώνα (323 π.Χ.)
- Με τον Αλέξανδρο το ελληνικό πνεύμα διαδίδεται ως τα πέρατα της Οικουμένης

ΣΤΑ 200 π.Χ.

«Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων—»

Μπορούμε κάλλιστα να φαντασθούμε πως θ' αδιαφόρησαν παντάπασι στην Σπάρτη για την επιγραφή αυτή. «Πλην Λακεδαιμονίων», μα φυσικά. Δεν ήσαν οι Σπαρτιάται για να τους οδηγούν και για να τους προστάζουν σαν πολυτίμους υπηρέτας. Άλλωστε μια πανελλήνια εκστρατεία χωρίς Σπαρτιάτη βασιλέα γι' αρχηγό δεν θα τους φαίνονταν πολλής περιωπής. Α βεβαιότατα «πλην Λακεδαιμονίων».

Είναι κι αυτή μια στάσις. Νοιώθεται.

Έτσι, πλην Λακεδαιμονίων στον Γρανικό· και στην Ισσό μετά· και στην τελειωτική την μάχη, όπου εσαρώθη ο φοβερός στρατός που στ' Άρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι· που απ' τ' Άρβηλα ξεκίνησε για νίκη, κ' εσαρώθη.

Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία, την νικηφόρα, την περιλαμπρή, την περιλάλητη, την δοξασμένη ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά, την απaráμιλλη: βγήκαμ' εμείς· ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Εμείς· οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς, οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας, κ' οι εν Μηδίαι, κ' οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι. Με τες εκτεταμένες επικράτειες, με την ποικίλη δράσι των στοχαστικών προσαρμογών. Και την Κοινήν Ελληνικήν Λαλιά· ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

4.ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

- Ο Αλέξανδρος κατανοεί ότι, για να κυβερνηθεί το κράτος του που εκτείνεται από την Αδριατική ως τον Ινδό και από την Κασπία ως την Αίγυπτο, απαιτείται **διαλλακτική, συμφιλιωτική πολιτική**:
 - εντάσσει στο στρατό Πέρσες, αφού πρώτα τους εκπαιδεύει στη μακεδονική πολεμική τακτική και στα ελληνικά γράμματα
 - διατηρείται η διοικητική διαίρεση της περσικής αυτοκρατορίας, υιοθετούνται ορισμένα από τα έθιμα της περσικής αυλής και ενθαρρύνονται οι μεικτοί γάμοι
 - οι πόλεις που ίδρυσε ο Αλέξανδρος έγιναν πόλος έλξης για Έλληνες της Ελλάδας και της Μ.Ασίας και εξελίχθηκαν σε οικονομικές και πολιτιστικές κυψέλες του ελληνισμού -> ο ελληνικός πολιτισμός και η ελληνική γλώσσα διαδόθηκαν στα βόρεια της Ανατολής

Και την Κοινήν Ελληνική Λαλιά

ώς μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

- στόχος Αλέξανδρου: ανάμειξη λαών σε ένα αρμονικό σύνολο -> μεικτοί γάμοι
- οργανώνεται η διδασκαλία ελληνικών για 40.000 παιδιά Περσίας
- καλεί Έλληνες καλλιτέχνες, όπως Λύσιππο και Απελλή, να αποθανατίσουν με την τέχνη τους τη δόξα του
- οργανώνει γυμναστικούς και μουσικούς αγώνες στις πόλεις Ασίας
- υποστηρίζει την ανεξιθρησκεία
- ενθαρρύνει τις **ανταλλαγές** προϊόντων και ανθρώπων και επιβάλλει ένα κοινό νόμισμα σε όλη την αυτοκρατορία
 - **συμπέρασμα**: στα δωδεκάμισι χρόνια βασιλείας του ο Αλέξανδρος πέτυχε να θεμελιώσει ένα νέο συγκεντρωτικό πολίτευμα, να διαδώσει τον ελληνικό τρόπο ζωής στην Αίγυπτο και την Ασία και να εγκαινιάσει αντιρατσιστική πολιτική αναγνωρίζοντας την ισότητα όλων των λαών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

1. ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

➤ ΙΣΤΟΡΙΑ

- **Ηρόδοτος:** «πατέρας της Ιστορίας»
- **Θουκυδίδης:** θεμελιωτής της επιστημονικής ιστορικής έρευνας
- **Ξενοφών**

➤ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

- **σοφιστές**
- **Σωκράτης:** πατέρας διαλεκτικής μεθόδου και κήρυκας ηθικής διαβίωσης
- **Πλάτωνας**
- **Αριστοτέλης**

➤ ΙΑΤΡΙΚΗ

- **Ιπποκράτης**

- **Λυσίας**
- **Δημοσθένης**
- **Ισοκράτης**

➤ ΘΕΑΤΡΟ

- **Αισχύλος**
- **Σοφοκλής**
- **Ευριπίδης**

- Αριστοφάνης

2. ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

✓ Κλασική τέχνη

- γνωρίσματα: μέτρο – αρμονία – κάλλος

- i. **μέτρο**: Αποφυγή κάθε υπερβολής στις στάσεις, κινήσεις, χειρονομίες, έκφραση προσώπου
- ii. **αρμονία**: Μορφές αρμονικές και συμμετρικές, χειρονομίες και συναισθήματα συγκρατημένα, βλέμμα βαθύ και στοχαστικό
- iii. **κάλλος**: θεοί και άνθρωποι παριστάνονται σαν τέλεια όντα με ιδανική ομορφιά και μεγαλοπρέπεια - εξιδανίκευση

- περίοδοι:

- I. πρώιμη κλασική τέχνη ή τέχνη του αυστηρού ρυθμού: 480 – 450 π.Χ.: μορφές πιο βαριές και στιβαρές και ενίοτε σε έντονη στιγμιαία κίνηση
- II. ώριμη κλασική περίοδο: 450 – 390 π.Χ.: μορφές σε ήρεμη στάση και στα γυναικεία αγάλματα τα ενδύματα ελαφραίνουν και αναδεικνύουν την ομορφιά σώματος
- III. ύστερη κλασική εποχή: 390 – 323 π.Χ.: οι μορφές θα αρχίσουν να κινούνται πάλι ελεύθερα στο χώρο, τα σώματα να λυγίζουν, εύγλωπτες χειρονομίες, ενδύματα και χτενίσματα εξεζητημένα

- θέματα:

- μυθολογικά
- από τη δημόσια θρησκευτική ζωή

- σπάνια απεικονίζονταν σύγχρονα γεγονότα και πρόσωπα
- στα ερυθρόμορφα αγγεία σκηνές από την καθημερινή ζωή

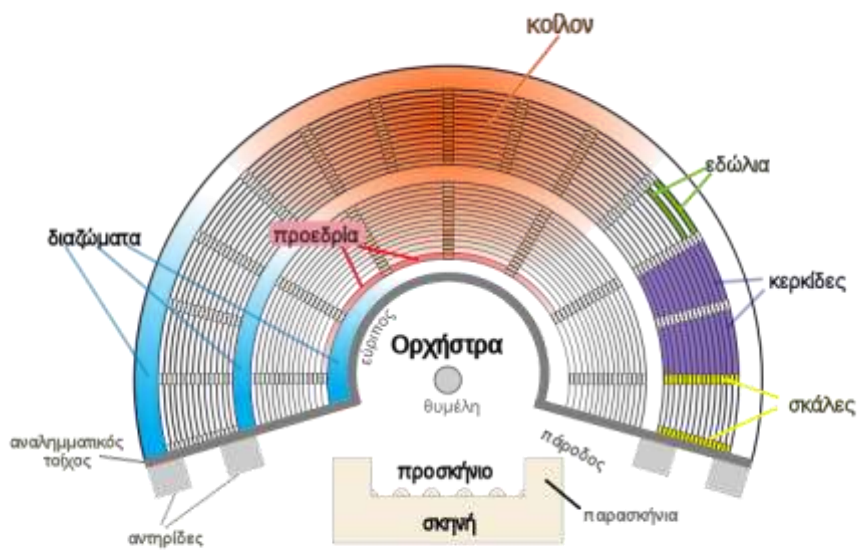
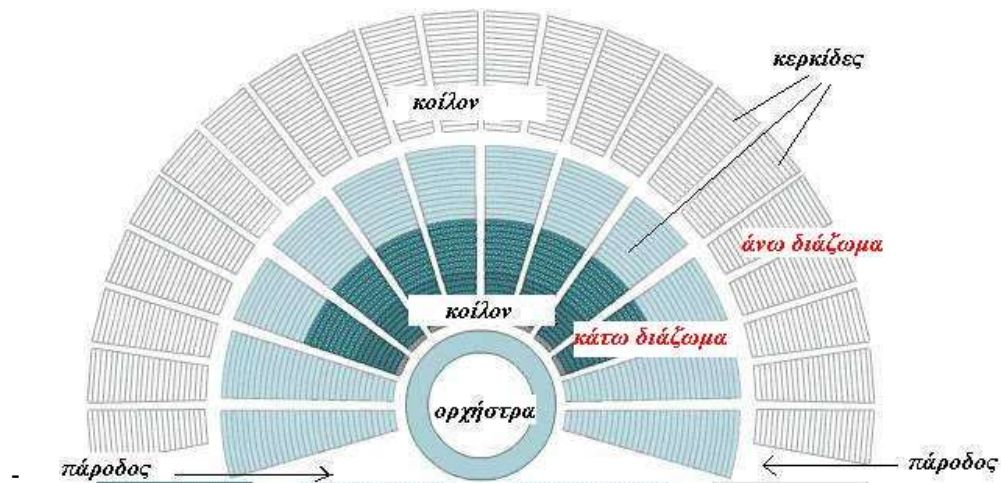
- επίδραση:

- στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια τέχνη διαμέσου ρωμαϊκής αυτοκρατορίας
- οι Ευρωπαίοι αρχιτέκτονες υιοθετούν δωρικές, ιωνικές και κορινθιακές κιονοστοιχίες, αετώματα, γλυπτό διάκοσμο
- στη γλυπτική, στη μεγάλη ζωγραφική και στη μικροτεχνία οι καλλιτέχνες εμπνέονται από την κλασική τέχνη
- **κλασικισμός:** η τάση απομίμησης της κλασικής τέχνης

3. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

- τον 5^ο και 4^ο αιώνα εφευρίσκεται το κορινθιακό κιονόκρανο από το γλύπτη Καλλίμαχο και εμφανίζεται στο εσωτερικό των κτηρίων
- **ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΘΗΝΑΣ**
 - **Προπύλαια:** μεγαλοπρεπής είσοδος Ακρόπολης. Ο αρχιτέκτονας Μνησικλής συνδύασε κίονες δωρικού και ιωνικού **ρυθμού στα Προπύλαια, τα οποία είχαν πέντε εισόδους**
 - **Παρθενώνας:**
 - αρχιτέκτονες: Ικτίνος και Καλλικράτης
 - ρυθμός: δωρικός αλλά στο σχέδιό του συνδυάζονται και ιωνικά αρχιτεκτονικά στοιχεία: ζωφόρος της Πομπής των Παναθηναίων
 - ο Φειδίας φιλοτέχνησε τα γλυπτά του Παρθενώνα
 - **ναός Αθηνάς Νίκης:** σε σχέδια Καλλικράτη και ρυθμού ιωνικού
 - **Ερέχθειο:** ρυθμός ιωνικός (Καρυάτιδες)
- **ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ**
 - Θέατρο της Επιδαύρου

- Μέρη αρχαίου θεάτρου:
- κοίλον ή θέατρο χωρισμένο σε δύο μέρη με τα διαζώματα και με στενές σκάλες ακτινωτά σε κερκίδες
- ορχήστρα
- σκηνή
- πάροδοι

ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

5^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ
 Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
 «ΙΣΤΟΡΙΑ»

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΗ ΥΛΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΡΑΠΤΕΣ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΜΑΪΟΥ- ΙΟΥΝΙΟΥ
 2014

I. ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

1. Ο Μινωικός Πολιτισμός (σ. 23-25)
2. η θρησκεία και η τέχνη των Μινωιτών (σ. 26-28)
3. ο μυκηναϊκός κόσμος (σ. 29 -32)
4. η μυκηναϊκή θρησκεία και τέχνη (σ. 33 – 34)

II. ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦ. Γ

1. Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός (σ. 38)

ΚΕΦ. Δ

1. Αποικιακή εξάπλωση (σ. 43- 44)
2. Η πόλη-κράτος και η εξέλιξη του πολιτεύματος (σελ.45-46)
3. Σπάρτη (σ. 48-49)
5. Αθήνα: Πορεία προς τη δημοκρατία (σ. 52 – 53)
6. Πανελλήνιοι Δεσμοί (σ. 54 -56)
- 7 & 8 . Περσικοί Πόλεμοι (σ. 57 – 62)
10. Η Τέχνη (σ. 65 – 66)

ΚΕΦ. Ε

2. Το δημοκρατικό πολίτευμα σταθεροποιείται (σ. 71 – 72)
3. Η λειτουργία του πολιτεύματος – οι λειτουργίες (σ. 73-74)
5. η διαδικασία μόρφωσης... (σ. 78 -80)

ΚΕΦ. ΣΤ´

1. Τα αίτια και οι αφορμές του Πελοποννησιακού Πολέμου (σ. 83)
2. Συνθηκολόγηση- τέλος του πολέμου - αποτελέσματα (σ. 87 – 88)

ΚΕΦ. Ζ´

3. Αλέξανδρος. Η κατάκτηση της Ανατολής (σελ. 100 – 101)
4. Το έργο του Αλέξανδρου (σελ. 102 – 103)

ΚΕΦ. Η´

2. Οι τέχνες (σελ. 109-110)
1. Η αρχιτεκτονική των κλασικών χρόνων (σ. 111 – 112)